Paikallisuuden tulkintojen muutos - kylätutkimuksien pitkä marssi

Jukka Oksa

Joensuun yliopisto
Karjalan tutkimuslaitos

Paikallisuus: Vastakkaisia lähtökohtia

- **Paikallisyhteisön hajoaminen**

  - Vallan, talouden ja päätöksenteon keskittyminen

  - Ihmisten lisääntynyt liikkuvuus, monipaikkaisuus, uusyhteisöllisyys (moni-identiteettisyys

- **Paikallisuuden merkityksen nousu**
  - Kehittämistoiminnassa, projekteissa
  - Identiteettien määrittelyssä
  - Kulutuksessa
  - Demokratiakeskustelussa, jne.

Omat tutkimusteemat

Kylätutkimuksia
1973, 1983-85, 1988, 1994-96, 2007

Metsäkiistat 1983, 1985, 1991

Maaseudun uudet toiminnot 1991-94

Maaseutupolitiikan muutos 1992-

Venäjän Karjalan kyliä, rajayhteistyö 1994-2000

Maaseudun tietotekniikkahankkeet 1991-94, 2000-2004

Paikallinen kehittämistoiminta, vertailut EU:n pohjoisilla alueilla (2000-2007)

Kylätutkimukset

Raportti pohjoiskarjalaisesta kylästä 1973
kenttätyöt Sivakassa ja Rasimäessä, raportti, yhteistyö toimittajien kanssa 1975

Yhteiskunta kylässä 1984
kenttätyöt Sivakassa ja Rasimäessä, useita raportteja, yhteistyö toimittajien kanssa

Kenttätyöt 1987
Kenttätyöt Sivakassa, Rasimäessä ja Lieksan Hattuvaarassa

Kyläläiset kansalaiset 1996
Kenttätyöt Rasimäessä ja raportti

Kylän paikka 2008
Vanhojen aineistojen läpikäyntiä, yksi haastattelu Rasimäessä, raportin kirjoittaminen ja kuvittaminen, yhteistyö toimittajien kanssa

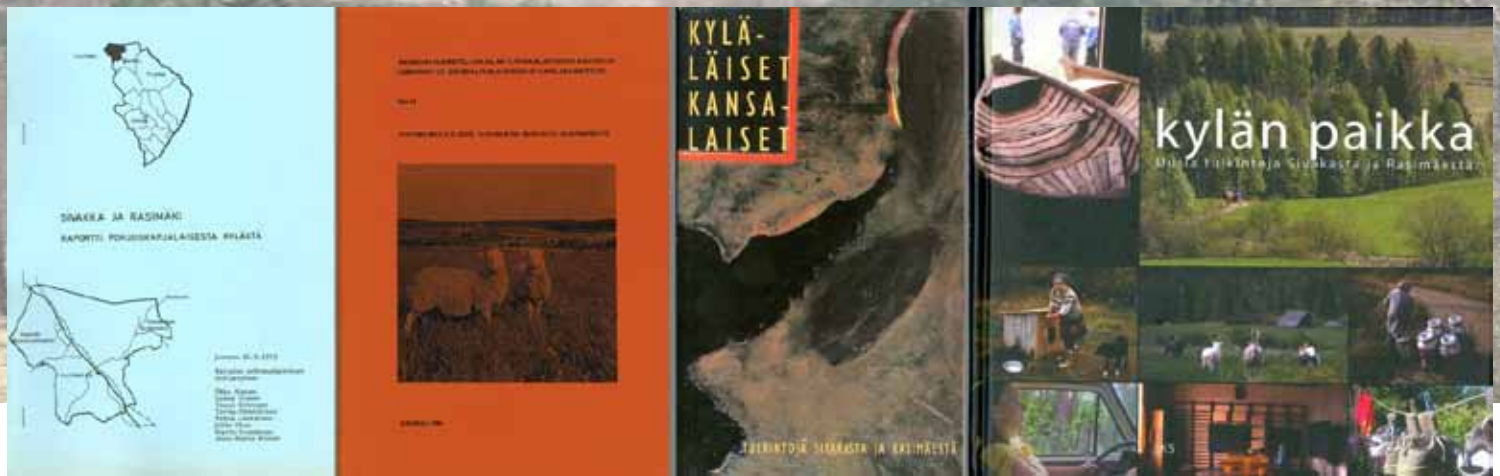

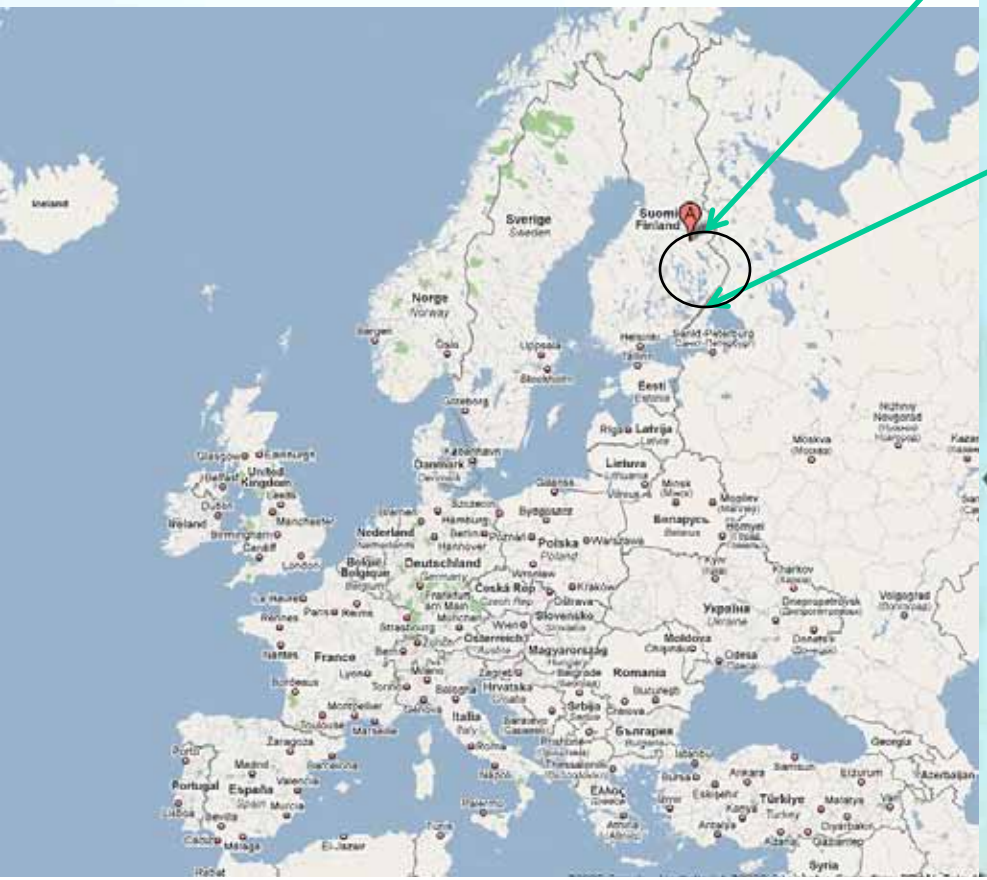

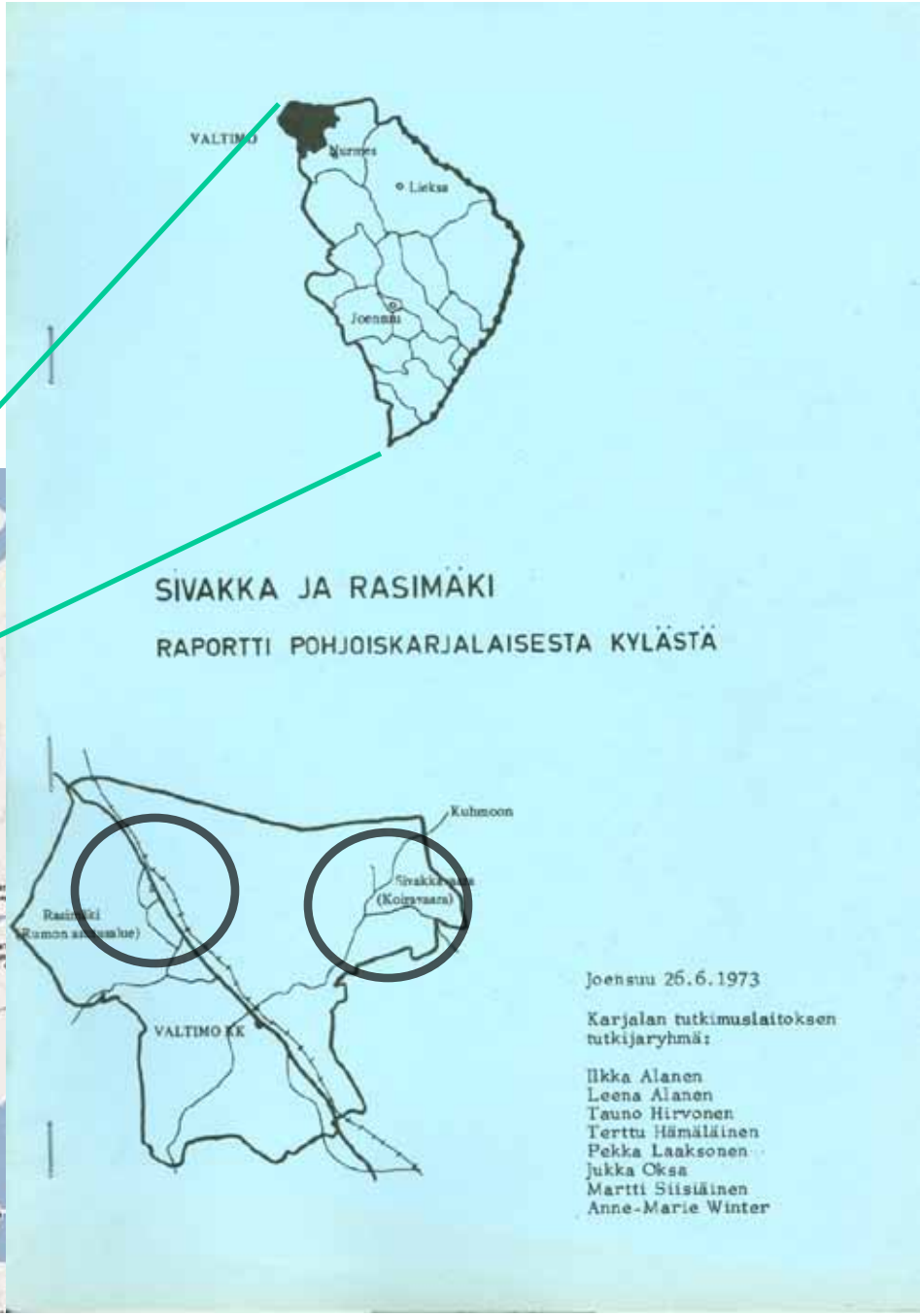

SIVAKKA JA RASIMÄKI

RAPORTTI POHJOISKARJALAISESTA KYLÄSTÄ

Joensuu 26.6.1973

Karjalan tutkimuslaitoksen
tutkijaryhmä:

Ilkka Alanen
Leena Alanen
Tauno Hirvonen
Terttu Hämäläinen
Pekka Laaksonen
Jukka Oksa
Martti Siisiäinen
Anne-Marie Winter

KOLMIYHTEYS: TUTKIMUS, KYLÄ, KEHITTÄMISPOLITIIKKA

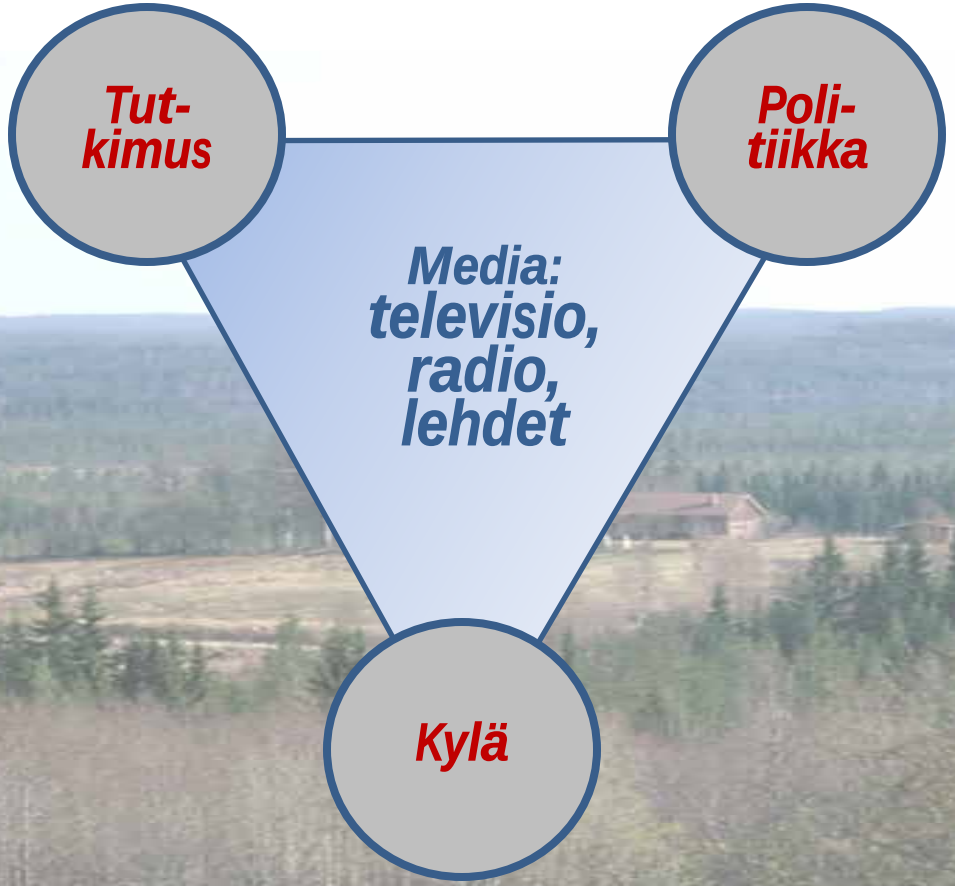

Raportti pohjoiskarjalaisesta kylästä, 1973

Toteutus:

Tilattu alustus (esitutkimus), kahden viikon kenttätyöt, muuten talkootyönä mutta matkan kulut ja materiaalikulut saatiin valtioneuvoston kanslialta.

Tutkijaryhmä:
folkloristeja, sosiologeja, psykologi

Rooli kokonaisprosessissa:
tutkimuskylät tuli valittua folkloristien perusteilla. Julkisuus alkoi.

Metodit:
kansanperinteentutkimuksen nauhurihaastatteluja, sosiaalitutkimuksen haastattelulomakkeet. Valokuvat.

Raportti pohjoiskarjalaisesta kylästä, 1973

Teoreettinen tulkinta:

Kapitalistinen vs. demokraattinen kehitystie.
Toiminnot keskittyvät, kylät kurjistuvat, päävastuu on politiikan valinnoilla. (Tämä tulkinta sopi myös pienviljelijöiden poliittiseen vastarintaan).

Tutkimuksen vaikutukset:

Julkinen poliittinen keskustelu.
Pientilan emäntien tv-iltamista käyty poliittinen väittely löi leimansa tutkimukseen.

KOLMIO 1973-75: KANSALLISTEN PROJEKTIEN TÖRMÄYS

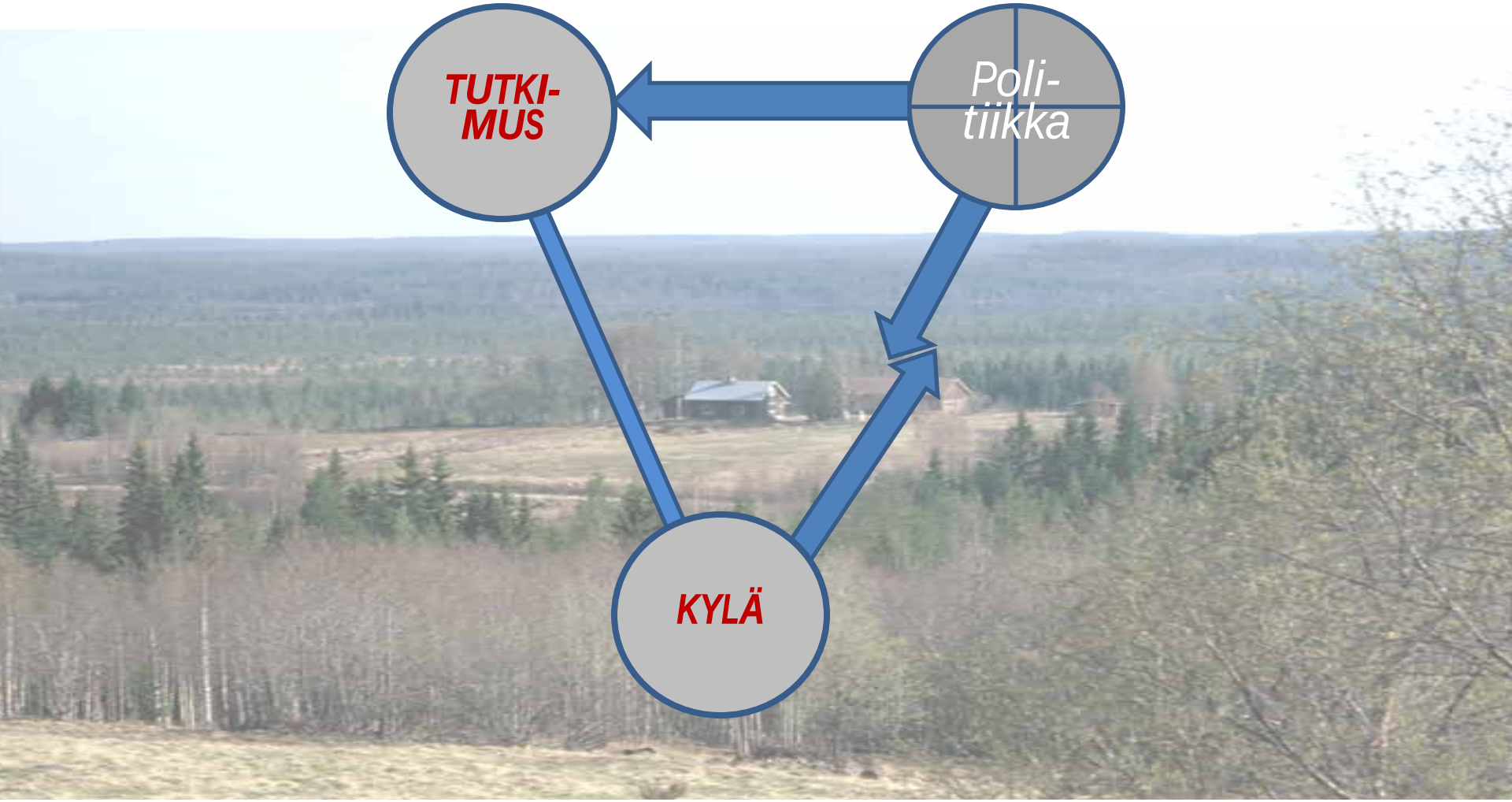

Pientilan emäntien iltamat nauhoitettiin Valtimon Kastellin salissa torstai-iltana. Nauhoitus kesti runsaat neljä tuntia, josta ohjelma tulee olemaan noin puolet. Katsomo kuunteli mielenkiinnolla esitettyjä kysymyksiä ja oikein napakat huomautukset saivat suuret suosionosoitukset.

Maatalousministeri Heimo Linna juttelee televisionauhoituksen väliajalla valtimolaisten emäntien kanssa.

Isokenkäiset emäntien tentattavina Valtimolla

Tv-filmin teko lähensi kyläläisiä

Vasemmistoideologistit temmelsivät tilastoineen:

Emäntäväen iltamat filmille Valtimolta

Valtimolla kuvattiin torstai-iltana "pientilan emäntien iltamat", joka tullaan televisioi-

ja Valde Nevalainen sekä MTK:n toiminnanjohtaja Heikki Haavisto.

KOLMIO 1973-75: KANSALLISTEN PROJEKTIEN TÖRMÄYS

Raporttia alettiin kritisoida poliittisessa lehdistössä vasta siinä vaiheessa kun TV-ohjelma Pientilan emäntien iltamat toi yhteen pienviljelijöiden protestin ja nuoret vasemmisto-kriittiset tutkijat ja toimittajat.

Lehtikritiikin ydinviesti oli tutkijoiden vääränlainen poliittisuus.

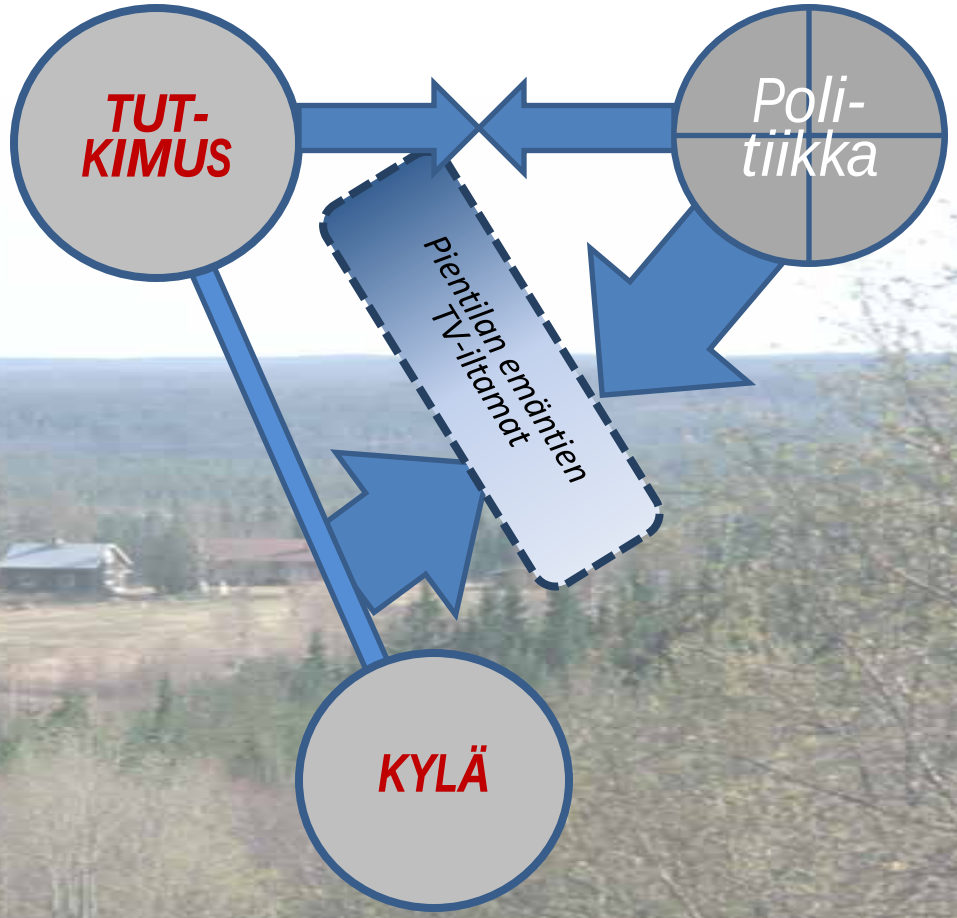

Jukka Oksa

Yhteiskunta kylässä, 1984

Toteutus:

Tutkimushanke, rahoitus tutkimussihteerille ja matka- ja materiaali kuluihin. Tutkijoiden oman työn osana tai ohessa.

Tutkijaryhmä:
sosiologeja, maantieteilijöitä, taloustieteilijä, lingvisti

Rooli tutkimusprosessissa:
Luotiin ensimmäinen katsaus muutokseen kymmenen vuoden ajalta. Tutkimuskylien erot havaittiin ja käsitteellistettiin. Julkisuus jatkui mutta myönteisenä.

Metodit:
Moniaineistoinen tapaustutkimus (lokaliteettitutkimus): kartat, henkikirjat, työvoimaviranomaisten rekisterit, itse toteutettu tila- ja kotitalouslaskenta, teemahaastattelut, vapaamuotoiset haastattelut, valokuvat.

Yhteiskunta kylässä, 1984

Teoreettinen tulkinta:

Kylän kaksi kehitystietä. Yhteiskunnan yleiset prosessit voivat toteutua paikallisesti eri tavoin, riippuen paikan aikaisemmasta historiasta ja paikallisen talouden rakenteesta ja asemasta kansallisessa taloudessa.

Kylätoiminta on taistelua tyylimyllyjä vastaan.

Tutkimuksen vaikutukset:

Myönteinen julkisuus. Maaseudun kaksi talousmuotoa omaksuttiin Syrjä-Suomen maaseudun selitykseksi laajemminkin.

Artikkeleita eri areenoilla, myös kansainvälisillä.

Selitysmalli 1:
Paikallinen talousmuoto

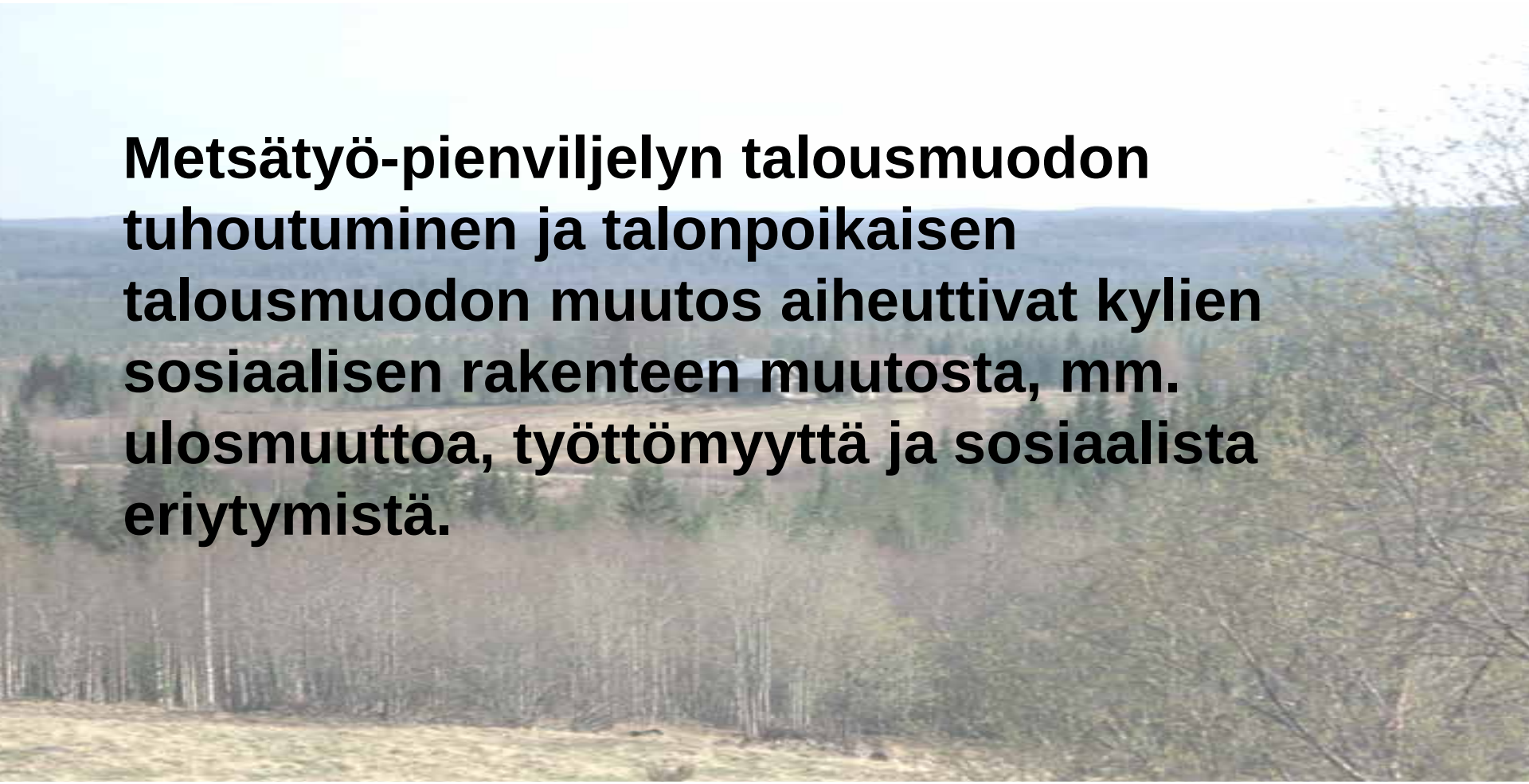

Metsätyö-pienviljelyn talousmuodon tuhoutuminen ja talonpoikaisen talousmuodon muutos aiheuttivat kylien sosiaalisen rakenteen muutosta, mm. ulosmuuttoa, työttömyyttä ja sosiaalista eriytymistä.

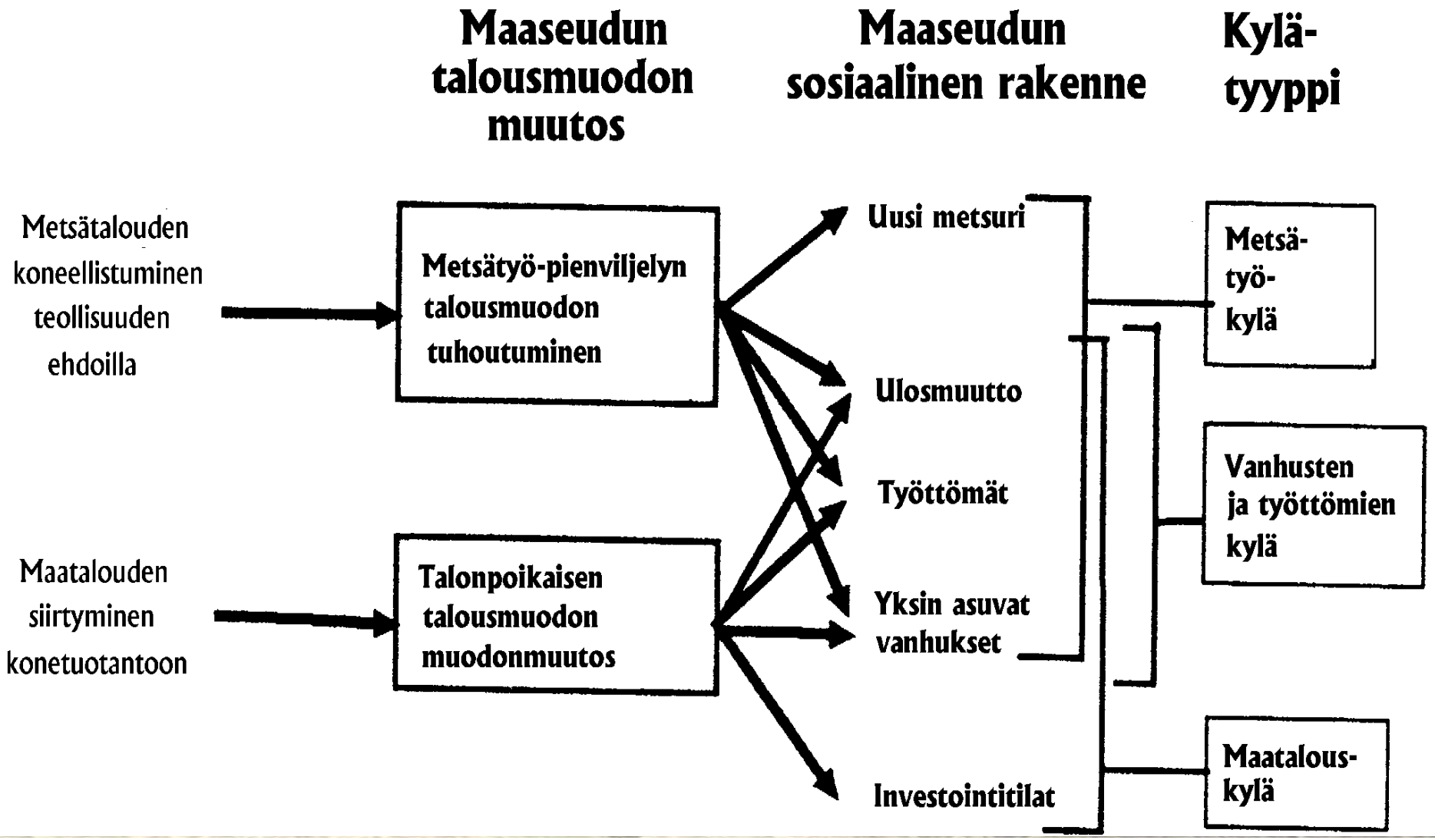
Maaseudun talousmuodon muutos
Maaseudun sosiaalinen rakenne
Kylä-tyyppi
Metsätalouden koneellistuminen teollisuuden ehdoilla
Maatalouden siirtyminen konetuotantoon
Metsätyö-pienviljelyn talousmuodon tuhoutuminen
Talonpoikaisen talousmuodon muodonmuutos
Uusi metsuri
Ulosmuutto
Työttömät
Yksin asuvat vanhukset
Investointitilat
Metsä-työ-kylä
Vanhusten ja työttömien kylä
Maatalous-kylä

Selitysmalli 2:
Valtakunnan poliittiset kamppailut

Kylien kehitystä määräävät valtion toimenpiteet, joiden takana ovat valtakunnan tason eturistiriidat ja sopimukset.

Tarmo Koskisen mukaan Suomi on metsäsektoriyhteiskunta, jonka valtapolitiikkaa voi ymmärtää metsäsektorin kahden siiven kompromissien kautta. Ne ovat metsäteollisuus ja metsänomistajat.

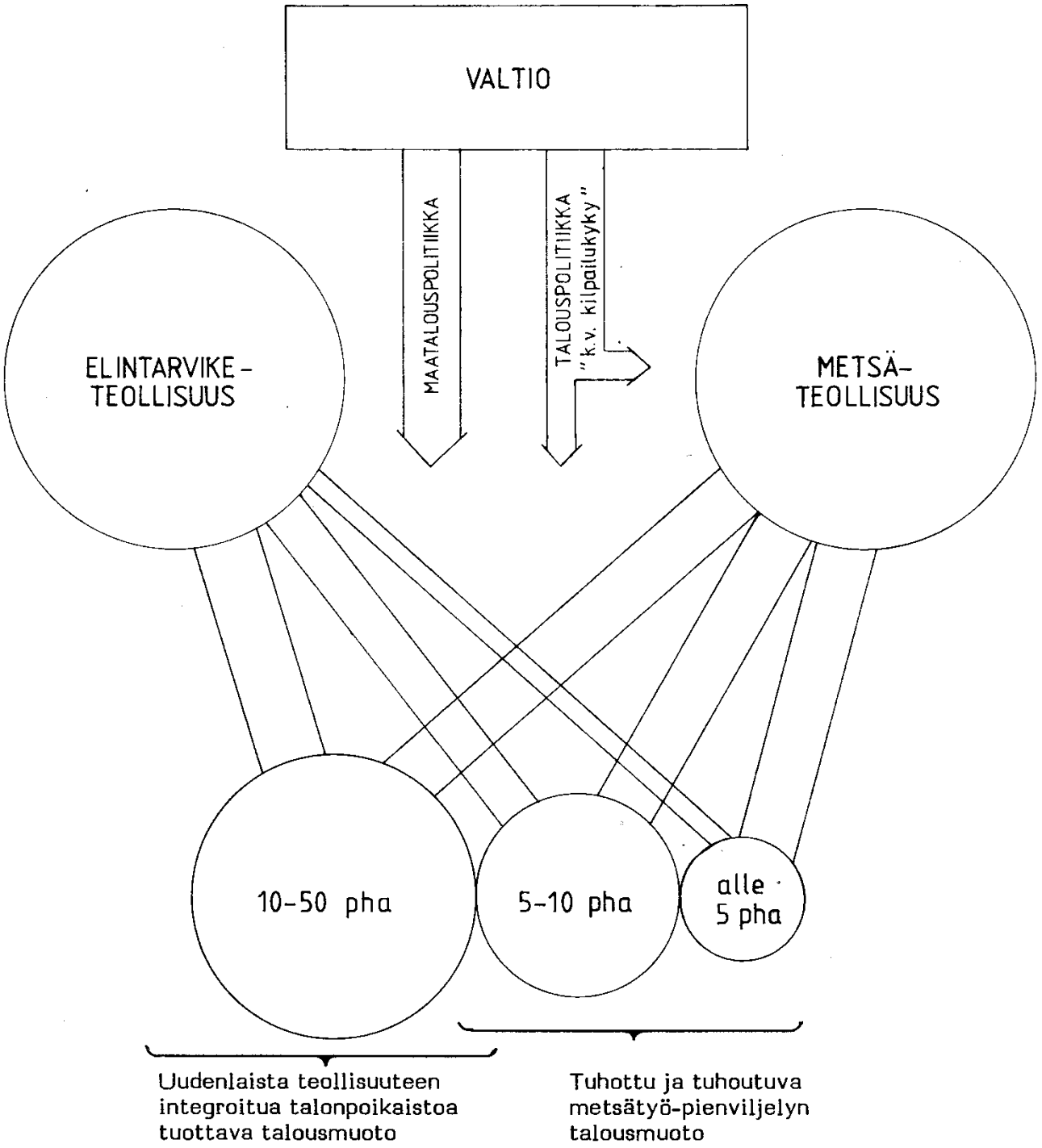
VALTIO
MAATALOUSPOLITIIKKA
TALOUSPOLITIIKKA
"k.v. kilpailukyky"
ELINTARVIKE-
TEOLLISUUS
METSÄ-
TEOLLISUUS
10-50 pha
5-10 pha
alle
5 pha
Uudenlaista teollisuuteen
integroitua talonpoikaistoa
tuottava talousmuoto
Tuhottu ja tuhoutuva
metsätyö-pienviljelyn
talousmuoto

Valtakunnan poliittinen kamppailu monimutkaistuu

Intressitahoja on enemmän kuin metsäsektorin kaksi siipeä:

1) Metsäteollisuus
2) metsänomistajat
3) Metsäsektorin työntekijät,
4) kaupunkilaiset
5) maaseudun uudet asukkaat.

6) Nykyisin listaan tulisi lisätä myös kansainväliset ympäristöliikkeet.

Nämä kaksi selitysmallia täydensivät toisiaan.

Eturistiriitojen malli selitti, mitkä voimat vaikuttavat maaseutua koskeviin valtakunnan päätöksiin.
Paikallisen talousmuodon malli selitti, miten valtakunnan muutokset välittyvät kylään.

KOLMIO 1984: PRODUKTIVISMI TEOLLISESSA HYVINVOINTIVALTIOSSA

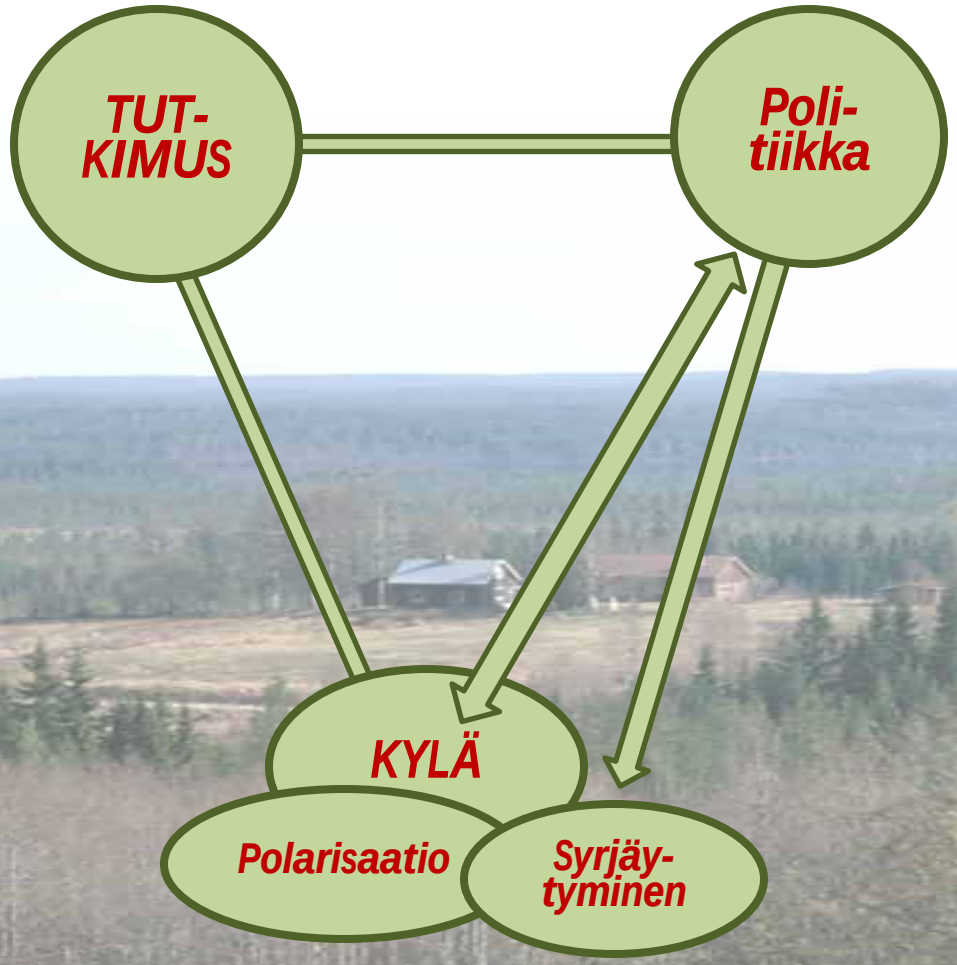

KOLMIO 1984: PRODUKTIVISMI TEOLLISESSA HYVINVOINTIVALTIOSSA

Media:
Kylät esitetään menneisyyden edustajina (vrt. kuolevat kylät, viimeiset runonlaulajat).

Poliittinen keskustelu
(tutkijat):
Eri kehitystiet edellyttävät erilaisia sosiaalisen kehityksen strategioita.

Kenttätyöt 1987

Toteutus:

Osana Pertti Rannikon Savotta-Suomi tutkimushanketta.
Oman työn ohessa.

Tutkijaryhmä:
sosiologeja, maantieteilijöitä (graduntekijöitä)

Rooli tutkimusprosessissa:
Uusi kylätyyppi: paikallisten talousmuotojen rinnalle metsähallituksen metsurikylä. Uusi tapaus Pertti Rannikon väitöskirjaan Metsä-työpienviljelyn talousmuodon noususta ja tuhosta.
Uusi kenttätöiden paikka, johon on palattu myöhemminkin.

Metodit:
Moniaineistoinen tapaustutkimus.

Kenttätyöt 1987

Teoreettinen tulkinta:

Uusi kylätyyppi paikallisten talousmuotojen rinnalle metsähallituksen metsurikylä (esim. Lieksan Hattuvaara). Metsätyön koneellistuminen ja keskittyminen voi toteutua myös maaseutukylää tukikohtana käyttäen.

Tutkimuksen vaikutukset:

Kylä sisältyi mukaan useisiin artikkeleihin metsäperiferian paikallisen kehityksen vaiheista, myös kansainvälisiä julkaisuja. (Esim. teos Who Saves the Forests?, UNU Wider)

Kyläläiset kansalaiset, 1996

Toteutus:
Tutkijaryhmän oman työn ohessa, opinnäytetöiden osina.

Tutkijaryhmä:
kulttuurintutkijoita, maantieteilijöitä, sosiologeja, poliittisen historian (kansalaistoiminnan) tutkijoita

Rooli tutkimusprosessissa:
Paikallisen toiminnan uudella tavalla hahmottaminen.
Pitempi aikaperspektiivi kylien muutokseen.

Metodit:
Moniaineistoinen tapaustutkimus: Lomakehaastattelut, teemahaastatteluja. Kotitaloustiedustelun päivitys.

Kyläläiset kansalaiset, 1996

Teoreettinen tulkinta:

Paradigman muutos rakenteista konstruktioihin.

Monia näkökulmia kylien toimijuuteen:
kyläläisen tapa kertoa itsestään, uskomusperinne, ruumiillisuus, vastarinta ja politiikka kyläläisten kertomuksissa, vanhat naiset, tulevaisuuden skenaariot.

Tutkimuksen vaikutukset:

Monia keskustelujuonteita julkisuudessa:
- Valtimon kansalaistyöaloite ja –kampanja.
- Sivakan blues- ja perinnekylä.
- Taiteilijat kuvittajina, Karhu ja sielunlintu näyttely, kylätaide.

KOLMIO 1996: PAIKALLISEN TOIMIJUUDEN KEKSIMINEN

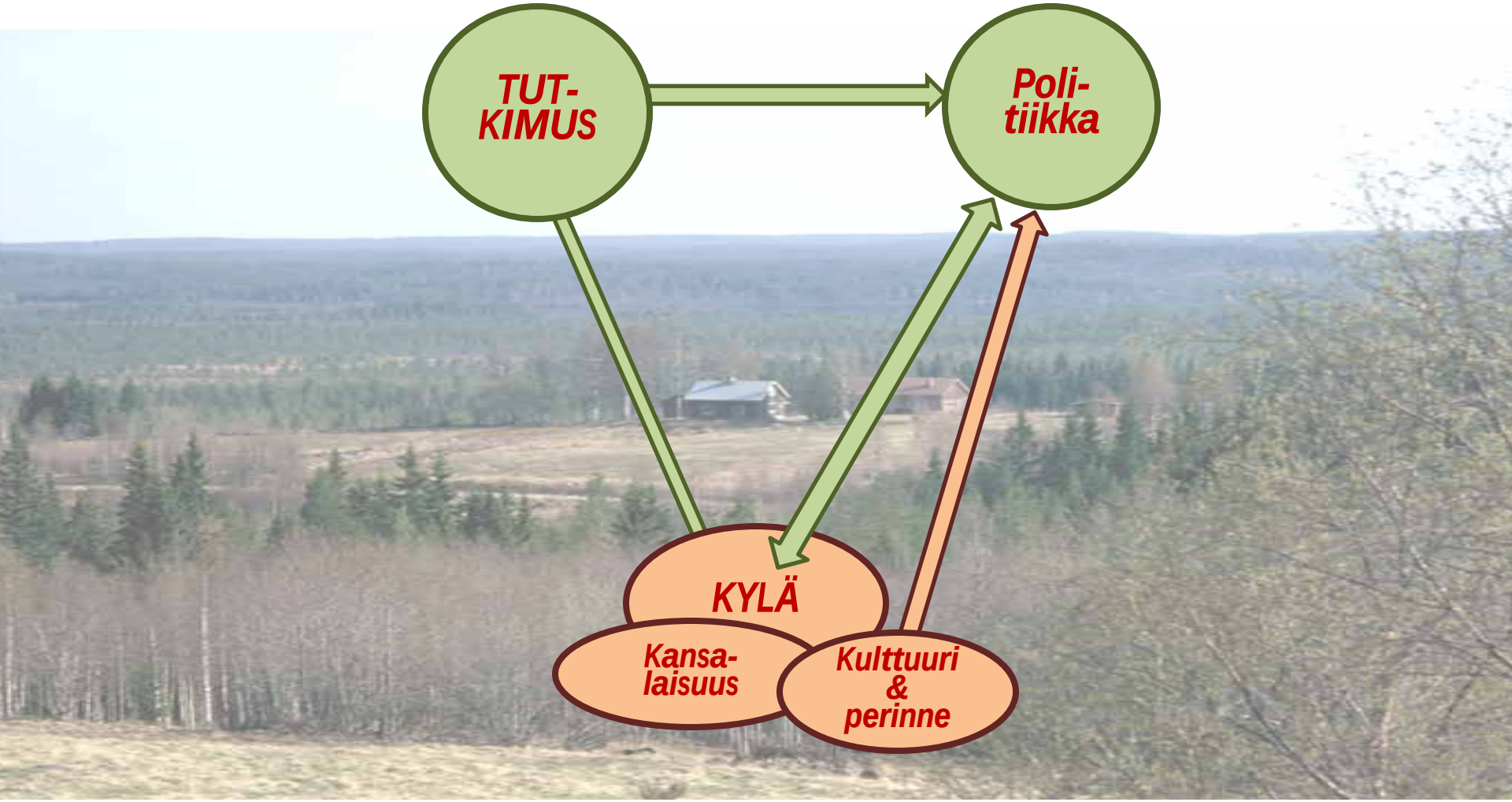

KOLMIO 1996: PAIKALLISEN TOIMIJUUDEN KEKSIMINEN

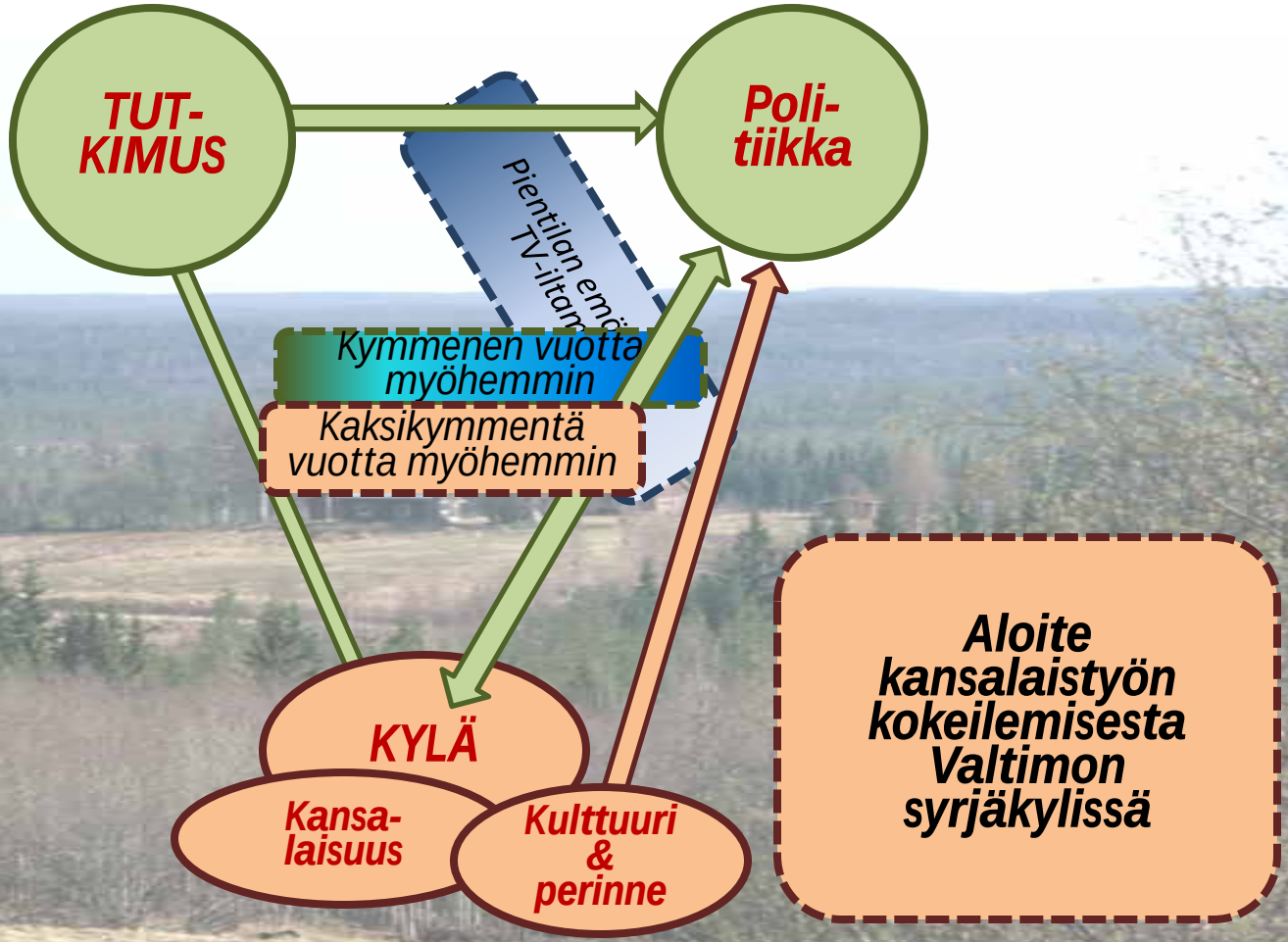

“Me emme elä perinteissä, perinteet elävät meissä!”

Aloite ja julkisuuskampanja kansalaispalkkakokeilun puolesta käytti perusteluna perinnekylien kulttuurin säilyttämistä.

Kylän paikka, 2008

Toteutus:

Opinnäytetöinä, tutkijaryhmän oman työn ohessa.
(Akatemian rahoitushakemukset eivät tuottaneet tulosta.)

Tutkijaryhmä:
Kulttuuritutkimuksen, sosiologian, maantieteen, yhteiskuntapolitiikan, historian, (kansalaistoiminnan) tutkijoita ja opiskelijoita.

Rooli tutkimusprosessissa:
Uusi julkaisija SKS. Uusi käsitteistö.
Pitkän tutkimussarjan kokemukset.
Neljän vuosikymmenen tutkimusryhmien kuvakertomus.

Metodit:
Moniaineistoinen: Teemahaastatteluja. Kuvia, videokuvia. Aikaisempien raporttien ja haastattelujen uudelleen analyysi. Media-aineistot.

Kylän paikka, 2008

Teoreettinen tulkinta:

Moniääniset konstruktiot. Kylän paikkaa (maaseutua) määritellään ja neuvotellaan useilla eri tahoilla: poismuuttaneet, kesälomalaiset, metsästysseurat, julkisuus (toimittajat), kehittäjät, tutkijat, valokuvaajat.

Tutkimuksen vaikutukset:

Julkisuudessa:
- pistäytymismaaseutu
- maaseudun avoin tila
- kaksi TV-dokumenttia ilmestyi jo ennen kirjaa
- tutkimusraportin muoto paranee (painettu kuvitettu kirja SKS:n sarjassa)
- pyyntö osallistua kyläasumisen messujen "Kylä kelpaa 2009" tapahtumaan Pielisen Karjalassa.

KOLMIO 2008-09: UUSI TOIMIJUUS PROJEKTIEN MERESSÄ

Kylän avautuminen moniin suuntiin ja verkostoihin

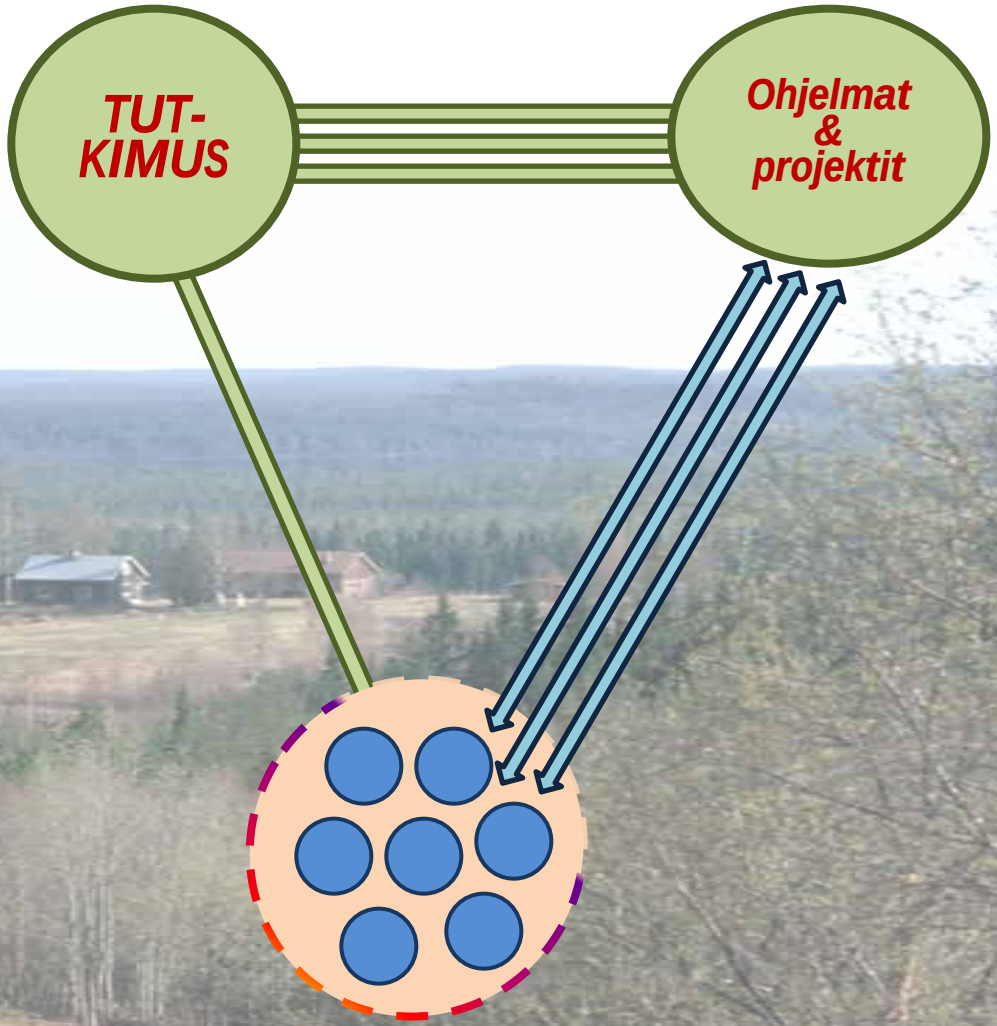

KOLMIO 2008-09: UUSI TOIMIJUUS PROJEKTIEN MERESSÄ

Media:

“Kylän jatkoaika.”
(TV dokumentti)

“Sivakan kesä.”
(videodokumentti)

Kylätoiminta:

Projektit, verkostot yhdistävät sisäisiä ja ulkoisia toimijoita. Aktivistit ulkoa.

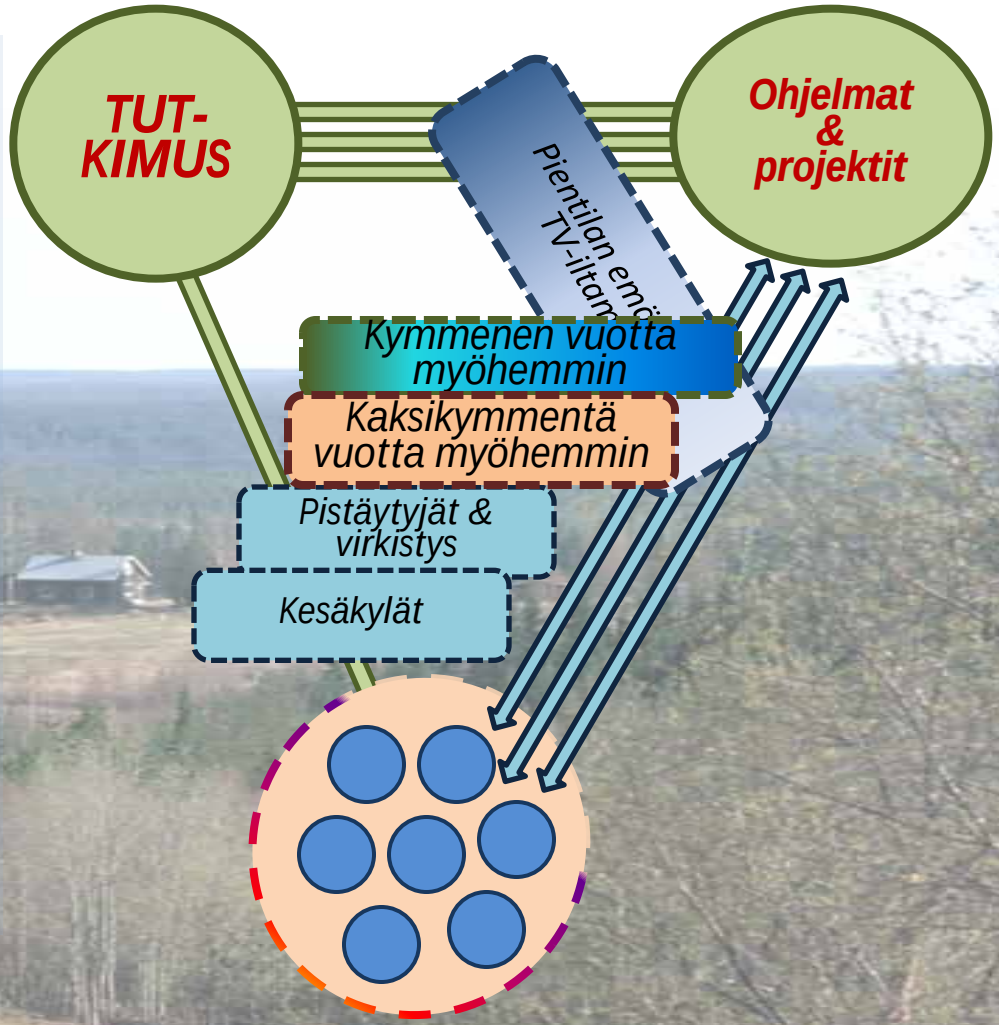

Kysymyksiä taukopaikalla

Tutkimuksen merkitys kylille on ristiriitainen?

- Tutkimus synnyttää odotuksia taloudellisista ja poliittisista vaikutuksista jotka eivät toteudu. (Ei tämä tutkimalla parane!) Kansalaispalkka-aloite.

- Muokkaa identiteettiä ja julkisuutta, määrittelee kyliä (syrjäkylät?, kuolevat kylät?, perinnekylät?, kummituskylä? viljelysmaisema?)

- Määrittelee kylien avulla Valtimoa, Syrjä-Suomea, viljelijöitä, Pohjois-Karjalaa, mikä ei kaikkia miellytä. (Olisi meillä ollut parempiakin kyliä tutkittavaksi.)

Kysymyksiä taukopaikalla

Tutkimus ja kehittämispolitiikka?

- Monien hankkeiden ja ohjelmien todellisuus näyttää kylästä päin katsottuna paljon raadollisemmalta kuin ohjelman toteuttajan raporteissa ja arvioinneissa. (Eivät ole projektit paljon tätä kylää kopaisseet!)

- Tunnistaa kehitysprosesseja, jotka tapahtuvat ohjelmista, projekteista ja päättäjien tavoitteista piittaamatta. Kehitystä ilman kehittäjiä?

Pitkä tutkimusprosessi

- Ainutlaatuinen kyllä mutta arvokas, missä mielessä?
- Onko vaarassa muodostua itseisarvoksi?
- Paine tulla taas takaisin? Onko syytä?
- Onko oikeasti samaa tutkimusprosessia vai irrallisia projekteja, joilla on samaksi määritelty kohde. Kohde muuttuu niin paljon että ehkä se ole enää sama.

Kolme päätelmää

- Kyläläiset, tutkijat, politiikan päättäjät ja toteuttajat ja media ovat kietoutuneet toisiinsa prosesseissa jotka ovat mutkikkaita ja ristiriitaisia.

- Yhteiskunnallisen vaikuttamisen tavat ovat muuttuneet. Sen myötä paikallisen toiminnan rajat ja mahdollisuudet on määritelty uudelleen. Myös on syntynyt uusia ulkoa kylään vaikuttamisen mekanismeja.

- Pystyäkseen vaikuttamaan, sekä tutkijoiden että kyläläisten on hankittava uusia yhteistyötaitoja, jotta laajenevien verkostojen kautta tavoitetaan yhteiskunnan hallinnan eri tasoja ja uusia toimijaryhmiä, jotka ovat kiinnostuneet kylien kehityksestä.

Jukka Oksa,
Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos
jukka.oksa@joensuu.fi